

Вавриш Андрій Валентинович,
здобувач наукової лабораторії з
проблем досудового розслідування
ННІ № 1 НАВС

ТИПОВІ ОЗНАКИ РОЗКРАДАНЬ ГРОШОВИХ КОШТІВ У СФЕРІ БУДІВНИЦТВА

Розкрадання на будівництві у вітчизняному суспільстві сприймають як звичне явище. Активізація будівельної кампанії зумовлює збільшення обсягу не лише інформації, яку обробляють, а й фінансових потоків, збільшення кількості залучених до такої сфери фахівців, персоналу та відповідних процесів у межах кожної з організацій. Для ефективного розкриття цих злочинів необхідно з'ясувати, які можуть бути види й особливості розкрадань грошових коштів у сфері будівництва.

Найбільш популярними видами розкрадань грошових коштів у сфері будівництва є необґрунтоване збільшення обсягу або вартості робіт, розкрадання грошових коштів із використанням фіктивних документів, шляхом незаконної виплати премії, а також розкрадання грошових коштів, асигнованих на службові відрядження.

1. Необґрунтоване збільшення обсягу або вартості робіт. Недобросовісні працівники будівельних організацій нерідко вступають у змову з представниками замовників, які зобов'язані надати підрядникові проектно-кошторисну документацію, а також із працівниками проектних організацій, котрі штучно завищують об'єм та вартість робіт у проектах і кошторисах. Щоб вчинити розкрадання, зловмисники зазвичай попередньо створюють резерви фонду заробітної плати шляхом завищення обсягу й вартості будівельних робіт у проектно-кошторисній документації та актах приймання. Здебільшого зазначені дії вчиняють шляхом:

збільшення обсягу підготовчих робіт (очищення, планування території) в проекті на будівництво будинку;

позначення в проектах і кошторисах більш складних умов праці, ніж існують насправді, а також штучного збільшення трудомісткості операцій. Наприклад, здебільшого передбачають виконання численних земляних робіт вручну, хоча фактично їх здійснюють механізованим способом;

неправильного визначення категорії ґрунту під час обчислення витрат на земляні роботи під час спорудження дамб, насипів, риття ям, траншей, котлованів, планування території. Наприклад, за даними досліджень, ґрунт належить до третьої категорії, а в кошторисі вказано більш важкий ґрунт (четвертої чи п'ятої категорій);

включення робіт, які мають виконати працівники інших організацій. Нерідко зловмисники завищують в актах приймання обсяг і вартість будівництва, а також занижують загальну суму, що підлягає отриманню від замовника, за рахунок нібито використаних матеріалів останнього, що зумовлює збільшення зарплати. Переважно завищують оплату нарядів, доплачують за керівництво бригадою, навмисно неправильно оплачують акордні роботи й застосовують відрядно-преміальну оплату, необґрунтовано завищують розряди робітників;

зазначення більш дорогих матеріалів, ніж фактично було використано, що призводить до подорожчання будівництва й необґрунтованого збільшення зарплати. Здебільшого це відбувається під час проектування масштабних будівництв, а також капітального ремонту. Саме в таких випадках представники замовників і підрядників мають неабиякі можливості заздалегідь вступити в злочинну змову з проектувальниками. Під час такого будівництва керівники окремих його ділянок не мають безпосереднього доступу до проектно-кошторисної документації. Тому зловмисники вдаються до складання фіктивних документів із виконання будівельних і монтажних робіт, подаючи їх до сплати;

безпідставного розділення комплексних робіт на складові. Зокрема, у кошторисах можуть штучно розділяти комплексні роботи на певні складові. Укрупненими кошторисними нормами визначено затрати робочої сили на цегляну кладку, ураховуючи

весь комплекс робіт з установки та розбирання риштувань, приготування розчину, піднесення матеріалів тощо. Під час складання кошторису ці підсобні роботи зазначають окремо, що призводить до подорожчання вартості кладки, адже одну й ту саму роботу передбачено в ньому двічі;

неправильного зазначення коефіцієнтів у кошторисі. Вартість робіт завищують шляхом неправильного застосування різних коефіцієнтів, що зумовлюють подорожчання. Якщо в приміщенні є стаціонарне обладнання, яке буде заважати трудовим операціям, у кошторисі до норм трудових затрат вказують підвищуючий поправочний коефіцієнт. Зловмисники його застосовують тоді, коли таких перешкод немає, або в разі застосування пересувного обладнання. Наприклад, причиною підвищення накладних витрат може слугувати використання більш високих загальнобудівельних норм монтажу металоконструкцій, причому з навмисним уникненням зазначення вартість;

завищена вартості доставляння матеріалів. Нерідко, вказуючи неправильне розміщення складських приміщень та інших тимчасових споруд, нечесні проектувальники завідомо планують завищений обсяг робіт із перенесення матеріалів.

2. Розкрадання грошових коштів із використанням фіктивних документів. З метою розкрадання грошових коштів правопорушники зазвичай вдаються до складання фіктивних нарядів, листків на оплату простою, актів про брак, розпоряджень про понаднормові роботи, табелі розрахунків тощо.

Також на основі фіктивних документів бухгалтерія нараховує зайву заробітну плату постійним і тимчасовим працівникам, які після її отримання передають гроші особам, котрі складали ці документи. Зазвичай у таких махінаціях беруть участь начальники ділянок, майстри, виконроби (прораби), бухгалтери, інженери, нормувальники.

В окремих випадках маніпуляції з документами здійснюють без відома працівників, а гроші за них забирає бригадир - учасник розкрадання. Найчастіше виписують

попередньо фабрикують документи про зарахування їх як тимчасових працівників.

Досить поширеним у будівельних організаціях є розкрадання грошей шляхом оформлення фіктивних договорів на будівельні роботи, заготовку матеріалів, виготовлення обладнання, надання послуг.

Викрадені кошти фіксують як витрачені на заготовку будівельних матеріалів або деталей, використаних під час монтажу обладнання. Розкрадачі підшукують собі співучасників, які за характером діяльності можуть виготовити матеріали й деталі, надлишок яких наявний на виробництві. Угода набуває форми договору з організацією-виробником. Учасники злочинної групи, які працюють у цій організації, складають фіктивні документи на виготовлення замовлення, фактично воно виконується силами замовника з його матеріалів. У межах реалізації умов договору замовники виплачують субпідрядникові відповідну суму. Кошти, отримані співучасниками із субпідрядних організацій, учасники злочинної змови розкрадають.

Поширеними є випадки складання фіктивних документів про використання підзвітних сум на закупівлю інвентарю та канцелярського приладдя.

3. Розкрадання грошових коштів шляхом незаконної виплати премії. Ідеться про видання наказу про виплату премії із легального фонду працівникові, який перебуває у змові з розкрадачами; примітки у звітності з виконання плану щодо обсягу й вартості робіт, що дає підстави відрахувати кошти в преміальний фонд та їх розподілити; необґрунтоване включення у звітність даних, що слугують підставою для збільшення преміального фонду (економія сировини, матеріалів, безаварійна робота, дострокова здача об'єктів та ін.).

Для вилучення грошових коштів із фонду преміальної винагороди зловмисники: необґрунтовано нараховують премії робітникам і службовцям, які перебувають із ними в змові; завищують преміальні суми окремим працівникам, котрі повертають їм частину коштів; нараховують премії підставним,

вигаданим особам; не оприбутковують кошти, що, наприклад, надійшли до каси будівельної організації за експлуатацію житлового фонду, за використання автотранспорту.

4. Розкрадання грошових коштів, асигнованих на службові відрядження. Зазначену протиправну дію вчиняють шляхом оформлення відряджень і присвоєння грошових коштів без виїзду на місце, а також підробки авансового звіту й свідоцтва про відрядження щодо збільшення строку перебування в службовому відрядженні та, відповідно, збільшення розмірів виплат. Інколи свідоцтва про відрядження на декількох осіб у пункті перебування відмічає хтось один із них або це свідоцтво висилають поштою для відмітки.

Отже, працівники, які не мають доступу до грошей і активів, учинити викрадання навіть теоретично не можуть. До розкрадання грошових коштів у будівельних організаціях під час проведення будівництва вдаються матеріально відповідальні особи, зокрема працівники бухгалтерії або особи будівельної організації, посадові повноваження яких пов'язані з фінансовою та податковою звітністю, переведенням готівкових коштів у безготівкові.